Мислите да је Мубарак рђав? Косовски лидери су осумњичени да су силеџије који шверцују људске органе и дрогу, а САД пред тим затварају очи

Усред ватромета и пуцњаве, Косово, најмлађа Европска држава, прославила је свој трећи рођендан у четвртак 17. фебруара. Али иза сцена славља у главном граду Приштини јасно је да ће бити потребно много више од махања заставицама да би неискусну државу извадило из насиља.

Уз све наде положене у ову младу демократију, она се још увек бори да победи у својој бици: она још увек нема свој међународни поштански и телефонски код; не може да успостави своју ИП адресу; њени спортисти нису у могућности да учествују на међународним такмичењима; хиљаде НАТО војника је још увек стационирано у земљи а косовси албанци могу да путују без виза само у пет земаља света, од којих је једна Хаити. Обзиром да је само 75 од 192 чланице УН признало нову државу, она се тренутно налази у чистилишту државне квазисуверености.

У међувремену, почетак године обећавајући је за нове државе и поретке. Режими у Тунису и Египту су пали. Јужни Судан је скоро једногласно прогласио независност. Талас реформских протеста се наставља по Блиском истоку. Након кратког дипломатског колебања, САД су - у свом процесу успостављења односа са владама у настајању у Северној Африци - потврдиле своја залагања за принципе самоопредељења и људских права обећавајући подршку „принципима, процесима и институцијама, а не личностима".

Проблем је у томе да анализа успеха у стварању држава након хладног рата показује да

су њихов развој и власт најбоље функционисале кад се становништво окупљало око просвећеног вође, док је недостатак таквог лидера доприносио неуспеху. Вође морају да се придржавају принципа демократије и људских права, али истовремено за те вредности мора да се залаже народ.

И ту долазимо до замке: док се САД суочавају са сопственом немогућношћу (или због недостатка средстава или због страха од уплитања) да искористе силу за уклањање режима у Тунису и Каиру, оне пак имају моћ да утичу на промене и да промовишу транспарентну и одговорну власт у Приштини, где банда разбојничких лидера - припадника јединица Ослободилачке Војске Косова (ОВК), осумјичених за ратне злочине и шверцовање оружја - данас управља државом. Али до данас Вашингтон није био вољан да изврши притисак на косовске лидере, и у својој слабости бацао је милијарде долара низ воду уз ризик да претвори Косовску државу у кримократију.

Помоћ већа него за Египат

Док се прошлих недеља много причало о америчкој финансијској помоћи режиму египатског председника Хосније Мубарака и аутократским диктатурама, косовска демократија је добијала много већу Америчку директну помоћ током протеклих година. Године 2010. Косово је по глави становника добило дупло више америчке помоћи него Египат. Али, после више од деценије огромног инвестирања и најбоље опремљене хуманитарне мисије у историји, Косово у четврту годину своје независности улази изнутра нестабилно.

Министар спољних послова Србије Вук Јеремић затражио је од Савета Безбедности УН да истражи наводе о трговини органима и другим тешким ратним злочинима о којима је Савет Европе известио швајцарски европарламентарац и бивши тужилац Дик Марти децембра прошле године. Зверства су била наводно извршена над етничким Србима и Албанцима који су били оптужени за сарадњу са српским снагама током рата у бившој српској покрајини 1998-1999. Оптужени су високи функционери косовске власти.

Испада да је подршка САД најмлађој демократији била лоша за економску безбедност, политичку стабилност и демократске вредности исто колико и подршка аутократским режимима широм света. Косово остаје најсиромашнија држава у Европи. Скоро половина становништва је незапослена и живи у сиромаштву, 14 одсто је испод границе сиромаштва. Косовске жене поседују највишу стопу наталитета у Европи, али

истовремено се суочавају и са највишим стопама морталитета приликом рађања и највишим процентима дечјег морталитета. Само једно од петоро младих испод 25 година је запослено. Приступ здравственим установа и образовним институцијама ван главних градова је ограничено. Снабдевање електричном енергијом је остало лоше упркос донацијама које премашују 1,1 милијарду евра.

Наравно, економски развој у постратним друштвима може бити спор и тежак. Свет не би требало да очекује да ће инвестиције одмах уродити плодом. Али подршка Косову је заснована на развоју једне политички стабилне демократске државе. У стварности то је продубило политичке поделе у већ подељеној влади и створило елиту која је данас изнад закона. Не успевајући у побољшавању тмурне економије и животног стандарда, бивши моћници ОВК у централној власти су успели да некако акумулирају лично богатство, и то у великим количинама, преко активности којима се баве. Њихова политика развоја и изградње државе заснивала се на задржавању личне превласти над законима, институцијама, безбедности и поретку државе.

До прошле године одржива стабилности Косова - или бар тако изгледа - била је приоритет међународне заједнице, и то упркос очигледним доказима о умешаности високих функционера власти у корупционашке послове. Али, док се међународна новчана помоћ сливала, током 2010. све је пукло. Талас сумњи за организовани криминал, ратне злочине и корупцију преплавило је високе функционере косовске владе и лидере најјачих политичких партија.

Криминална влада

Међународна полиција је 28. априла 2010. упала у кућу и канцеларије министра за транспорт и телекомуникације Фатмира Лимаја због повезаности са једним случајем корупције у инфраструктури, вредним 700 милиона евра. Осумњичен за подмићивање и прање око два милиона евра из јавног буџета, Лимај је био под двогодишњом истрагом, започте након његовог преузимања јавне функције у јануару 2008. године. Тада се он вратио из Хага, где је био оптужен али никада осуђен за илегално притварање, тортуру и нехумана дела током рата са српским снагама 1998-1999 године.

За време Лимајевог хапшења, ЕУЛЕХ је објавио да је он само један од седморице министара против којих се води истрага због веза са организованим криминалом и корупцијом. Два месеца после рације над Лимајем, у јулу 2010. године је бивши

популарни премијер косова Рамуш Харадинај по други пут био оптужен у Хагу за ратне злочине укључујући тортуру, силовање и злочине против човечности. Његов захтев за привремено пуштање на слободу је одбијен и он тренутно чека суђење у затворској јединици УН у Хагу. А 31. јануара опозициона партија коју води из затворске ћелије - Алијанса за будућност Косова - осваја четврто место на општим изборима са освојених 11 одсто гласова.

Садржај који је процурео из Савета Европе неколико дана после првих косовских избора је бацио светло на криминал и корупцију на Косову. Известилац за људска права Дик Марти је 12 децембра поднео извештај Савету Европе који садржи оптужбе против локалних лидера и међународних мисија на Косову.

Извештај наводи да Хашки трибунал, УН, НАТО и појединачне западне владе нису успели да детаљно истраже тешке ратне злочине које су починиле јединице ОВК под називом Дреничка група. Према Мартијевом извештају, јединица је контролисала и користила трговачке путеве преко Проклетија близу косовско-албанске границе. Он наводи да се група знатно обогатила снабдевајући локалне војне јединице оружјем, али и трговином људима, хероином и људским органима извађеним од српских и албанских ратних заробљеника.

Мартијев извештај је идентификовао као вођу Дреничке групе човека под називом „Змија", тј. Хашима Тачија, који је проглашен за премијера, и то по други пут. Он је званично ступио на власт таман за прославу треће године независности. Целоукупно осумјичено косовско вођство је брзо реаговало и оптужило међународну заједницу за „политички линч", мешање у унутрашње ствари једне суверене државе и неодговарајуће покретање истраге према једној независној влади. Да је само тако?

У ствари, аспект који међу свим овим догађајима највише узнемирава јесте откриће да косовски разбојници дугују свој успон и некажњене злочине тој истој међународној заједници, тачније САД.

Од самог почетка НАТО интервенције на Косову у јуну 1999, америчка стратегија 78-дневног ваздушног бомбардовања убеђивала је савезничке снаге да се боре против српских зверстава.

Уздржавање од копнене интервенције оставило је ОВК одговорност за вођење копнених операција, што је оставило тешке последица за албанске устанике и мањине на Косову. Лето 1999. гоидне било је је време жестоких одмазди, у којима је убијено око 50 српских и ромских цивила, и то само недељу дана пред улазак међународних снага на Косова.

Америчка стратегија

Ова стратегија је такође одредила под којим условима ће однос међузависности Запада и бивших лидера ОВК да одржи стабилности на Косову, којој је требало много времена да се успостави након интервенције 1999. Током периода након бомбардовања потребногда НАТО и УН успоставе контролу присуство и акције ОВК су створили перцепцију у локалном становништву да су они имали подршку америчких и међународних снага.

Амерички званичници су мало тога урадили да промене ту перцепцију: њихов лоби и подршка су дали ОВК легитимет за транзицију од наурожане банде у велике политичке зверке.

САД су 1999. године озваничиле Тачија као хероја кад га је државна секретарка Мадлен Олбрајт пољубила у образ током посете Косову. После интервенције 2004. године сви запослени у Америчкој амбасади у Приштини били су позвани на свадбу Рамуша Харадинаја, без обзира на његове везе са организованим криминалом и оптужбама за ратне злочине. Недавно, само вече после упада полиције у кућу и канцеларије Лимаја, амбасадор САД на Косову Кристофер Дел виђен је како се смеје и разговара са министром на једној добро посећеној журци у Приштини.

Тешко је видети како била могли демократија и људска права да се развијају кад Америка отворено даје подршку једном криминалном и корумпираном вођству. Као у Египту и на Блиском Истоку, политика некажњавања скупо је коштала планова Америке и њених западних савезника. Подршка косовским званичницима је сузбила све покушаје истраге злочина и корупције. Ратни злочини током конфликта 1998-1999. и непосредно после тога никад нису били истражени - ставише, у неким случајевима бису су прикривени.

Стручњаци у области међународног права жалили су се да је поступање према ратним злочинима у УН "увек био врло политичке природе" и да су неки "случајеви УНМИК су послати у Њујорк (где се налази седиште УН) уместо да буду решени. Они тврде да је мешање политике спречило неке случајеве да стигну на суд због тога што "би то имало велике политичке последице". Неколико дана пред почетак прославе независности, оптужбе су добиле на значају због цурења поверљивих докумената УН, који показују да је УНМИК водио непуну истрагу у случају трговине органима, коју је открио Марти. Документи потичу из краја 2003. године, кад је УНМИК имао пуну контролу и надлежност за истраге и гоњења ратних злочина.

Чињеница да Косово одржава изборе требало би да буде мала утеха за људе из америчке спољне политике, који дају приоритет принципима а не личностима. Демократија није спречила Запад да подржи и постави жељене личности у земљама од геополитичке и стратешке важности. Реч је о локалним моћницима који контролишу послератна друштва песницом, а не владавином права.

Док САД и њихови савезници размишљају како да подрже нови талас демократизације, мора се признати да то значи - доказ за то је политика према Косову све до данас - подршку сили, а не вредностима. Као што је Кондолиза Рајс приметила у њеном неуспешном говору из 2005. године, подршка аутократама на Блиском Истоку не доноси ни стабилност ни демократију. Лако је САД да тврде да се не смеју подржавати личности, него да се допусти да народ да сам одлучи о лидерима. Али то је и удобан начин да се избегне одговорност док се исповедају принципи демократије из даљине пребацујући кривицу, када ствари крену лоше, на друштва која се још увек опорављају од грађанског рата.

Први принцип помоћи у формирању нових демократија мора да буде подршка механизмима у којима нико не може да предузима радње које су изнад закона. Чак и у региону као Косово, где утицај Запада може да изгледа апсолутно моћно, остављање простора за некажњивост угрожава све што може бити постигнуто.

Аутори: Whit Mason i Bronwyn Healy-Aarons

Whit Mason worked for the United Nations in Kosovo and Afghanistan. He is the co-author of Peace at Any Price: How the World Failed Kosovo
and editor of

The Rule of Law in Afghanistan: Missing in Inaction
, to be published in February. Bronwyn Healy-Aarons recently spent six months in Kosovo and is completing a PhD in post-conflict peace-building at the University of New South Wales, Sydney.

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/02/17/thug_life

Prevod: Stefan Dragojević

(standard.rs)